

Natur og vandmiljø

Hvor stor en del af potentialet i målrettet regulering kan udnyttes?

En vurdering af, hvorvidt den nuværende incitamentsstruktur til placering af målrettede efterafgrøde, viser, at den økonomiske gevinst i form af at sikre sig tilskud ved placering i ID15 oplande med mindst retention overskygges af sædskiftemæssige og praktiske ulemper.

Viden om

I artiklen "[Potentiel effekt af den nuværende målrettede regulering](#)" er det beregnet, at den potentielle besparelse i efterafgrødearealet ved målrettet placering af efterafgrøder indenfor bedriften efter retention ligger i niveauet fra 11-18 procent, men at hele potentialet dog langt fra kan udnyttes. I følgende artikel er det via nogle enkle eksempler analyseret, hvor stor en del af potentialet, der reelt kan forventes at blive udnyttet med reguleringen i 2019/20 og 2020/21 og den indbyggede incitamentsstruktur.

Nuværende regulering og incitamentsstruktur til placering af målrettede efterafgrøder

Kravene til målrettede efterafgrøder er i ca. 70 pct. af landet 30,2-30,9 procent og omfatter i alt ca. 380.000 ha efterafgrøder. Kravene varierer fra kystvandopland til kystvandopland. Indenfor hvert kystvandopland er kravene til bedrifterne de samme. Kravene skal opfyldes på bedriften, og der kan således ikke "handles" med efterafgrøder. Ansøgningsfristen er i 2021 16. april. I ansøgningen skal anføres i hvilke marker, de målrettede efterafgrøder placeres. Placeringen af efterafgrøder kan efterfølgende ikke ændres med mindre ændringen er til marker indenfor samme ID15-område. Ændringer skal indberettes i fællesskemaet inden d. 10. september. Her kan også ændres på valget af alternativer til efterafgrøder.

Hvis der efter ansøgningsfristen d. 16. april ikke viser sig at være tilstrækkeligt ansøgt areal med efterafgrøder indenfor kystvandoplandet, beregnes et obligatorisk ekstra krav til efterafgrøder. Beregningen foretages ud fra forskellen mellem den tilstræbte effekt på udledning og den beregnede effekt af målrettede efterafgrøder ud fra i hvilket ID15-område, som de er placeret i. Ved beregning af kravet på den enkelte ejendom fratrækkes indmeldte målrettede efterafgrøder på bedriften i det obligatoriske krav.

Incitamentsstrukturen til at få landmanden til at placere efterafgrøder eller alternativer i ID15-områder med lavest retention og dermed størst effekt er, at landmanden opnår større sikkerhed for at få udbetalt et tilskud på 500 kr. pr. ha målrettet efterafgrøde. Hvis arealet med målrettede efterafgrøder overansøges indenfor et kystvandopland, vil landmanden ikke få tilskud til de målrettede efterafgrøder, der er placeret i ID15-områder med størst retention. Men kun hvis der sker en sådan "overansøgning", vil landmanden ikke risikere at få tilskud.

Landmanden kan vælge at opretholde sit sædskifte og placere de målrettede efterafgrøder uafhængigt af retentionen i forskellige ID15-områder. Risikoen er ikke at opnå tilskud til efterafgrøderne. Landmanden kan også vælge at ændre sædskiftet og placere de målrettede efterafgrøder i de af hans ID15-områder, der har lavest retention og dermed være mere sikker på at få tilskuddet.

Kravet om, at efterafgrøderne kun kan omplaceres indenfor samme ID15-område, når ansøgningen er indgivet den 16. april, mindsker fleksibiliteten hos landmanden. Specielt i en sen og vanskelig høst kan det være nødvendigt at justere efterårsmarkplanen og etablere efterafgrøder i andre marker end planlagt. Krav om "stedfasthed" synes alene at være begrundet i, at myndighederne skal kunne beregne effekten

af de målrettede efterafgrøder allerede i maj måned for at kunne melde det obligatoriske krav ud til efterafgrøder. Hvis landmændene placerer efterafgrøderne i marker i ID15-områder med mindst retention, vil kravet til obligatoriske efterafgrøder blive mindre end ved en jævn fordeling.

I 2020 har Landbrugsstyrelsen beregnet, at efter indregning af retentionen (placeringen af de ansøgte målrettede efterafgrøder i ID15-områder) er det samlede behov for målrettede efterafgrøder samlet reduceret med ca. 10.900 ha. Det betyder, at kravet om "stedfasthed" af de målrettede efterafgrøder har reduceret kravet til efterafgrøder med 10.900 ha (se artiklen: [Landbrugsstyrelsen: Krav om ca. 12.500 ha obligatoriske målrettede efterafgrøder i efteråret 2020](#)). Det skal ses ud af et samlet krav til efterafgrøder på ca. 650.000 ha. I forhold til et potentiale for besparelse af efterafgrøder på 11-18 pct., viser opgørelsen, at den reelle besparelse kun har været 2-5 pct. Opgørelsen viste også, at ca. 2.000 ansøgere fik helt eller delvist afslag på ansøgte målrettede efterafgrøder, da de er ansøgt i kystvandomplande, hvor der er sket overansøgning.

Eksempler på hvordan landmanden kan inddrage målretning af efterafgrøder

For at prøve at belyse, hvordan landmanden vil og kan inddrage målretningen af efterafgrøder i sin markplan, er der opstillet to eksempler på helt enkle sædskifter. Landmandens muligheder belyses for at anvende den målrettede regulering under den nuværende incitamentsstruktur og ved at udnytte den, hvis reguleringen bliver gjort mere udledningsbaseret. Det er generelt antaget i alle eksempler, at 33 pct. af arealet ligger i et ID15-område med en retention på 25 pct., 33 pct. af arealet 55 pct. og 33 pct. af arealet på 65 pct. Det udtrykker en relativ stor variation i retentionen indenfor bedriften, og formentlig betydeligt større end for arealer i gennemsnit.

Landmanden har normalt ikke et fast sædskifte, der er tilrettelagt over mange år. Afgørelserne vil reguleres årligt efter praktiske forhold, priser mv. Rent praktisk vil landmanden helst holde de enkelte afgrøder i samme områder for at minimere tid til kørsel mv. Derfor ønskes marker ikke delt op af hensyn til f.eks. at prioritere indsatsen mod ID15-områder med lav retention. Alle forudsætninger er standardforudsætninger i regneprogrammet Kalkule Mark. Udvaskningsberegninger og økonomiberegninger er gennemført i dette program. Der er gennemregnet 4 scenarier for hver bedrift.

Scenarie 1. Uden målrettet regulering

Kravet til efterafgrøder omfatter pligtige efterafgrøder og husdyrefterafgrøder. MFO kravet opfyldes ved efterafgrøder eller udlæg.

Scenarie 2. Opfyldelse af målrettet regulering ved sædskiftetilpasning jævnt over bedriften

Sædskiftet ændres i forhold til scenarie 1 ved at anvende tidlig såning af vinterhvede efter vinterraps og ved at skifte nødvendigt areal med vinterhvede ud med vårsæd, hvilket muliggør efterafgrøder forud.

Scenarie 3. Målrettet placering af efterafgrøder i ID15-område med mindst retention

Kravene til målrettet regulering opfyldes ved at placere det nødvendige areal efterafgrøder i form af kontinuert vårbyg med græsudlæg i ID15-områder med mindst retention. På resten af bedriften anvendes samme sædskifte som i scenarie 1.

Scenarie 4. Målrettet placering af efterafgrøder. Samme udledning som i scenarie 2

Reguleringen skiftes fra et krav om efterafgrøder til krav om maks. udledning. Maks. udledningen sættes til samme udledning som i scenarie 2, så miljøeffekten bliver ens.

Eksempel 1. Svinebrug med korn og raps

Svinebrug med tilførsel af 140 kg kvælstof pr. ha i husdyrgødning. Lerjord (JB 6), sædskifte med korn og vinterraps. Klimadata fra midtjylland. Efterafgrødekrav på i alt 50 pct. Heraf målrettede efterafgrøder 30,2 procent. En oversigt over resultaterne af beregningerne ses i tabel 1 og tabel 2.

Scenarie 1

Sædskiftet kører som et 5 marks sædskifte med vinterraps, 1. års vinterhvede, 2. års vinterhvede, vårbyg og vinterbyg. Efterafgrøder udsås efter høst før vårsædsafgrøden, hvilket resulterer i 20 pct. efterafgrøder, som opfylder krav til pligtige-, husdyr- og MFO-efterafgrøder. En gang vårsæd i sædskiftet giver en vis dæmpning af risikoen for græsukrudt.

Udvaskningen fra rodzonen (se tabel 2) er beregnet til 52 kg kvælstof pr. ha (ens for alle tre ID15-områder), og udledningen til kystvande beregnes til 27 kg kvælstof pr. ha. Dækningsbidraget er 5.267 kr. pr. ha.

Scenarie 2

Sædskiftet ændres ved at skifte 2. års vinterhvede ud med vårbyg. Der etableres efterafgrøder forud for begge vårbygmarker (i alt 40 pct.).

Vinterhvede efter vinterraps sås tidligt, hvilket svarer til 10 pct. efterafgrøde ækvivalenter.

Udvaskningen fra rodzonen reduceres med 11 kg kvælstof pr. ha til 41 kg kvælstof pr. ha. Udledningen af kvælstof reduceres fra 27 til 21 kg kvælstof pr. ha. Dækningsbidraget reduceres med 432 kr. pr. ha før tilskud – eller med 43.200 kr. for 100 ha. Antages der, at der udbetales 500 kr. pr. ha i tilskud til 30,2 ha efterafgrøder vil tilskuddet udgøre 15.100 kr. – og nettotabet udgør 28.100 kr.

Scenarie 3

Det beregnes, at opfyldelse af kravet om efterafgrøder kan ske ved at etablere 28,6 ha vårsæd med græsudlæg i ID15-område med mindst retention. På resten af arealet – 71,4 ha – anvendes samme sædskifte som i scenarie 1 med den undtagelse, at vinterhvede efter vinterraps sås tidligt. Udledningen af kvælstof falder i forhold til scenarie 2 med 1 kg kvælstof pr. ha, selvom arealet med virkemidler er det samme. Effekten kommer af prioritering af virkemidler i ID15-område med lavest retention.

Scenarie 4

Det er forudsat, at reguleringen gøres udledningsbaseret, og kravet til virkemidler afgøres af, hvortil udledningen skal reduceres. I eksemplet er det forudsat, at udledningen skal reduceres til samme størrelse som i scenarie 2.

Det betyder i forhold til scenarie 3, at der skal et mindre areal med kontinuert vårbyg med græsudlæg til at opnå samme i udledning, som i scenarie 2. Der skal således kun 24,7 ha mod 28,4 ha i scenarie 3. Dette giver et mindre tab af dækningsbidrag end scenarie 3. Det mindre tab udgør i gennemsnit 91 kr. pr. ha eller 9.100 kr. på bedriftens 100 ha.

Tabel 1. Oversigt over afgrødefordeling i forskellige reguleringsscenarier.

	Ønsket sædskifte (s.1)	Målrettet regulering, jævnt (s.2)	Målrettet regulering, målrettet (s. 3)	Målrettet regulering, udledning (s. 4)
Vinterraps	20	20	14	15
Vinterhvede	40	20	29	30
Vårbyg i sædskifte	20	40	14	15
Vårbyg kontinuert m. udlæg	0	0	29	25
Vinterbyg	20	20	14	15
Afgrøder i alt:	100	100	100	100
Efterafgrøder,ha	20	40	43	40
Tidlig såning, efterafgr.ekv., ha		10	7	8
Virkemidler i alt, ha	20	50	50	47
DB	5.267	4.835	4.730	4.821

Tabel 2. Udvaskning og udledning fra de 3 ID15-områder.

ID 15	1	2	3	
areal, ha	33,3	33,3	33,3	Gns. pr. ha

Retentionsprocent	25	55	65	
Areal, ha	33,3	33,3	33,3	Gns. pr. ha
Retentionsprocent	25	55	65	
Udvaskning, rodzone, kg N/ha				
Ønsket sædskifte (s. 1)	52	52	52	52
Tilpasning, jævn (s.2)	41	41	41	41
Tilpasning, nuværende (s.3)	30	49	49	42
Tilpasn., udledningsbas.(s.4)	33	49	49	43
Udledning, kystvande, kg N/ha				
Ønsket sædskifte (s.1)	39	24	18	27
Tilpasning, jævn (s.2)	31	18	14	21
Tilpasning, nuværende (s.3)	23	22	17	20
Tilpasning udledningsbas. (s.4)	25	22	17	21

Hvordan vil landmanden tilpasse sig?

Økonomisk set er det bedre at tilpasse sig ved scenarie 2 end scenarie 3, hvis tilskuddet er det samme. I scenarie 3 vil landmanden være sikker på at få tilskud til hele arealet med målrettede efterafgrøder, fordi hovedparten af efterafgrøderne placeres i ID15-området med lavest retention – og resten i ID15-området med næstlavest retention. I scenarie 2 vil landmanden risikere ikke at få tilskud til målrettede efterafgrøder i ID15-området med højest retention, hvis målrettede efterafgrøder er "overansøgt" i kystvandoplandet. I scenarie 2 vil landmanden over årene også kunne opnå fuldt tilskud til målrettede efterafgrøder, fordi arealet med efterafgrøder i de to oplande med lavest retention er stort nok til at nå det, idet de pligtige efterafgrøder placeres i ID15-området med højest retention.

Rent driftsmæssigt vil landmanden hellere vælge scenarie 2 end scenarie 3, fordi det mere harmonerer med det normale sædskifte.

Sikkerheden for at opfylde efterafgrødekravet er størst i scenarie 3, fordi etablering af efterafgrøder som udlæg i korn er sikrere end etablering efter høst. Det kan tale for, at landmanden vil vælge scenarie 3.

Umiddelbart vurderes det, at incitamentet til at prioritere efterafgrøder efter retention for at sikre tilskud til efterafgrøder, ikke er særligt stort på en bedrift som denne. Sædskifte og andre hensyn vejer tungere.

I scenarie 4 er søgt at beregne gevinsten ved en udledningsbaseret regulering. Kravet til udledning sat til det samme som i scenarie 2, idet det antages, at landmanden ved den nuværende regulering vil tilpasse sig på denne måde. Kravet til kontinuert vårbyg med efterafgrøde falder fra 28,6 til 24,4 ha. Det forøger i dette scenarie ikke dækningsbidraget i forhold til scenarie 2.

Eksempel 2. Planteavlsejendom med frøgræs

Planteavlsbrug med dyrkning af 2-årige frøgræsafgrøder (rødsvingel). JB 6. Ingen husdyr. Krav om 10,7 pct. pligtige efterafgrøder, 16,7 pct. MFO-efterafgrøder, 30,2 pct. målrettede efterafgrøder. Pligtige efterafgrøder indgår i arealet med MFO efterafgrøder.

Scenarie 1

Udgangspunktet er følgende sædskifte:

- Vårbyg (med udlæg)
- Rødsvingelfrø
- Rødsvingelfrø
- Vinterhvede
- Vinterhvede
- Vinterraps
- Vinterhvede
- Vinterhvede (m. efterafgrøde)

Efterafgrødegrundarealet er 75,0 ha. Kravet til pligtige efterafgrøder er 8,0 ha og til målrettede efterafgrøder 22,7 ha. I alt et krav til efterafgrøder på 30,7 ha.

Kravet til pligtige efterafgrøder opfyldes ved etablering af efterafgrøder efter høst af vinterhvede forud for vårsæd. MFO kravene opfyldes af de pligtige efterafgrøder (8,0 ha) og udlæg af rødsvingel.

I det ønskede sædskifte er der plads til at etablere efterafgrøder forud for vårsæd med udlæg (12,5 ha). Dette er tilstrækkeligt til at opfylde kravene til pligtige efterafgrøder og MFO kravene. Udvasnkningen er beregnet til 36 kg kvælstof pr. ha.

Scenarie 2. Opfyldelse af målrettet regulering ved sædskiftetilpasning jævnt over bedriften

Hvis kravet til målrettet regulering skal opfyldes med efterafgrøder, stiger kravet fra 8,0 til 30,7 ha efterafgrøder. Dette krav kan opfyldes ved at udskifte vinterhvede efter 2. års rødsvingel til vårbyg og udnytte frøgræs efter høst af frøgræsset til efterafgrøde. Desuden kan vinterhvede efter vinterraps sås tidligt. Dette øger efterafgrødearealet inkl. alternativer til 31,3 ha. Det manglende areal (ca. 1 ha) tages som kvotereduktion.

Udvasnkningen af kvælstof reduceres til 32 kg kvælstof pr. ha. Dækningsbidraget falder med 290 kr. pr. ha som følge af ombytningen af én mark fra vinterhvede til vårbyg. Tilskuddet til målrettede efterafgrøder udgør i gennemsnit 121 kr. pr. ha.

Scenarie 3. Målrettet placering af efterafgrøder i ID 15 opland med mindst retention

Den vidtgående konsekvens er at placere hele efterafgrødekravet i oplandet med mindst retention, dvs. etablere 33,3 ha efterafgrøder i form af vårbyg med udlæg i oplandet med kun 25 pct. retention. På resten af arealet kan sædskiftet ændres, så rotationen kun sker over en 6-årig periode med rødsvingel 2 ud af 6 år. Udledningen af kvælstof reduceres fra 16,4 kg ved jævn placering af de målrettede efterafgrøder til 14,1 kg kvælstof pr. ha. Dækningsbidraget reduceres fra 4.740 kr. til 4.298 kr.

Til gengæld opnås der sikkerhed for, at landmanden kan få fuldt tilskud til sine målrettede efterafgrøder.

Scenarie 4. Målrettet placering af efterafgrøder. Samme udledning som i scenarie 2

I scenarie 2 med jævn placering af målrettede efterafgrøder blev der beregnet en udledning af kvælstof til kystvandene på 16,4 kg kvælstof pr. ha.

Hvis det forudsættes, at det er frivilligt hvilke virkemidler, der anvendes og hvor de placeres, er det beregnet, hvor stort et areal, der i oplandet med mindst retention, skal etableres med vårbyg med efterafgrøder og hvor stort et areal, der er plads til med det ønskede sædskifte som i scenarie 1.

Beregningen viser, at der skal etableres vårbyg med efterafgrøder på 11,3 ha i dette opland. Dvs. det ønskede sædskifte kan gennemføres på 88,7 ha.

På denne måde beregnes en samlet udledning på 16,4 kg kvælstof pr. ha. Dækningsbidraget beregnes til i gennemsnit 4.746 pr. ha. Det er samme niveau, som ved en jævn placering af målrettede efterafgrøder. Til gengæld opnås sikkerhed for en støtte til efterafgrøder på 2.000 kr. pr. år ved at placere en del af efterafgrøderne målrettet i området med lavest retention.

Tabel 3. Oversigt over afgrøder ved forskellige scenarier. Eksempel 2.

	Ønsket sædskifte (sc. 1)	Målrettet regulering, jævnt (sc. 2)	Målrettet regulering, målrettet. (Sc. 3)	Målrettet regulering, udledning. (Sc. 4)
Vinterraps	12,5	12,5	11,1	11,1

	Ønsket sædskifte (sc. 1)	Målrettet regulering, jævnt (sc. 2)	Målrettet regulering, målrettet. (Sc. 3)	Målrettet regulering, udledning. (Sc. 4)
Vinterhvede	50,0	37,5	22,2	44,4
Vårbyg i sædskifte	12,5	25,0	11,1	11,1
Vårbyg kontinuert m. udlæg	0,0	0,0	33,3	11,3
Rødsvingel	25,0	25,0	22,2	22,2
Afgrøder i alt:	100	100	100	100
Efterafgrøder, ha	13	25	33	22
Tidlig såning, efterafgr.ekv., ha	0,0	6	0	0
Virkemidler i alt, ha	13	31	33	22
DB, kr./ha	5.031	4.740	4.298	4.746

Tabel 4. Oversigt over udvaskning og udledning i forskellige scenarier ved målrettet regulering. Eksempel 2.

ID 15	1	2	3	
Areal, ha	33,3	33,3	33,3	Gns. pr. ha
Retentionsprocent	25	55	65	
Udvaskning, rodzone, kg N/ha				
Ønsket sædskifte (sc. 1)	34,5	34,5	34,5	
Tilpasning, jævn (sc. 2)	31,7	31,7	31,7	
Tilpasning, nuværende (sc.3)	21,8	32,3	32,3	
Tilpasning, udled.baseret (sc.4)	28,7	34,5	34,5	
Udledning, kystvande, kg N/ha				
Ønsket sædskifte (sc. 1)	25,9	15,5	12,1	17,8
Tilpasning, jævn (sc. 2)	23,8	14,3	11,1	16,4

ID 15	1	2	3	
Areal, ha	33,3	33,3	33,3	Gns. pr. ha
Retentionsprocent	25	55	65	
Tilpasning, nuværende (sc.3)	16,4	14,5	11,3	14,1
Tilpasning, udled.baseret (sc.4)	21,5	15,5	12,1	16,4

Hvordan vil landmanden reelt tilpasse sig?

Beregningerne viser, at den billigste tilpasning ekskl. tilskud til målrettede efterafgrøder sker ved en jævn fordeling af efterafgrøder over hele arealet uafhængigt af tilskud. Antages det, at der kan opnås tilskud i de to ID15 oplande med lavest retention, men ikke i oplandet med højest retention, vil der i gennemsnit kunne opnås tilskud til 20,6 ud af kravet på 24,2 ha målrettede efterafgrøder. Dvs. der mangler et tilskud til 3,6 ha efterafgrøder svarende til 18 kr. pr. ha fordelt på hele bedriftens areal.

ID 15	1	2	3	I alt
	Ha			
Efterafgrøder	10,3	10,3	10,3	31,0
Målrettede	10,3	10,3	3,5	24,2
Pligtige*			6,9	6,9

*Der mangler 1,1 ha pligtige efterafgrøder, der tages som kvotereduktion

Umiddelbart er det manglende tilskud af en størrelsesorden, så det ikke vil påvirke landmandens valg af placering af efterafgrøder.

Hvis landmanden valgte at opfylde hele efterafgrødekravet ved at placere dem i ID15-området med lavest retention, vil indtjeningen blive markant lavere end ved at placere dem jævnt som i scenarie 2. Nedgangen i dækningsbidrag er beregnet til 442 kr. pr. ha.

Emneord

Målrettet regulering

Natur og vandmiljø

Tema: Indsatser for et bedre vandmiljø

Der sker rigtig meget i krydsfeltet mellem vandmiljø og landbrugsproduktion i disse år, og tiltagene har stor betydning for danske landmænd. Her på temasiden finder du viden om indsatserne og får indblik i, hvordan du træffer de bedste valg på din bedrift...

Vil du vide mere?

Leif Knudsen

Chefkonsulent, Gødskning

SEGES

lek@seges.dk

+45 8740 5428

Støttet af

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Landbrug & Fødevarer F.m.b.A. SEGES

Agro Food Park 15

8200 Aarhus N

Tlf. 87 40 50 00

Fax. 87 40 50 10

Email info@seges.dk

